БЫЛААННАРЫ ТОЛОРУУГА — КҮННЭТЭ ТЭРИЙЭР ҮЛЭНИ

Пятилетка тордус сылын бастакы ангара түмүктэнэрэ баара-суога икки декада хаалла. Оттон оройуон совхозтарыгар, производственнай предприятиелэрыгар, хаһаайыстыбаннай уонна хааччыйар тэрилтэлэригэр государственнай былааннары толоруу туруга хайданый?

Быһаччы эттэххэ, балаһыанньа адыас молтох, хаалыма хайа да сыллаадар улахан.

Ахсыыт кыстык ыарахаттарыгар тэптэрэн, оннооһун тэрээһини ситэтэ суоҕуттан совхозтар үүтү валовой ыһыы уонна государствоҕа атыылаһаһын биэс ыйдааҕы былааннарын төхтулар: 963 тонна үүтү итэҕэс ыалыллар, государствоҕа 1027,3 тоннаттан аҕыйах үүтү атыылаан туттардылар. Ити көрдөрүүлэргэ бэчэ да хаһаайыстыба былааныгар толорбото, ордук улахан хаалыы «Чураичыа» уонна Карл Маркс аатынан совхозтарга тиһэлэрилиннэ.

Кыстык ыйдарыгар суоһу улаханнык быһа түстэ, сотохтук сыл тарыста диэн уопсай айдаан күүгэн сорох сирдэргэ үүтү ыһыыны үрдэтиигэ тэрийэр үлэни биллэ-көстө молототтулэр. Субуруускайдар биэс ыйдааҕы сорудахтарын валовой ыһыыга үс тымныттан икки эрэ толордулар. Ол буоллаҕына аҥардас суоһу туруга молтоҕуттан буолбакка, ыаныыны эбии аһатыы, көрүү-харайыы уонна ыаһын үчүгэйдик тэрийэ-дибэҕэритии ахсыыта. Карл Маркс аатынан совхоз Мугудайдааҕы, Бахсытааҕы отделениелэригэр үүтү ыһыыга баар кыахтар таһаҕы ыйдарга ырааҕынан ситэ туһаналлыбатылар, сүрүн фермаларга үүтү ыһыыны үрдэтэр иһин охсуһуу дьыгыэхтик тэриллибэтэ.

Биллигин үүт ыһыын үрдэтиигэ, суоһуну уотуугуттаммай эппиэттээх кэм — мэччирэҥ сезоҥа саҕаланна. Ыаныык уонна субан суоһу сайыһыкка тахсан эрэр. Ахсыыт өттүгэр тахсыбыт хаалыыны мэччирэҥ ыйдарыгар хайаан да ситтэрэр, сезоҥ устата оройуон үрдүгэр бэчэ фуражнай ыһыахтан ортотунан 860 кг итэҕэһэ суох үүтү ыһыр, ыччат суоһу ахсыттан 95 и: аччыгыйа суох привеһи ылар соруктаахпыт.

Бу ыйтан саҕалаан сир ахсыы суоһуну кичэллээхтик мэччитэн, эбии аһатан ыһары барытын этэттээн ыан үүтү ыһыыны тосту үрдэтэр, онон от ыйын түхүүнэн государствоны хытта ахсаллыга графикка хаһаан да киирэр кэлтэхпит. Совхозтар директордара, партийнай уонна профсоюзнай тэрилтэлэрэ мэччирэҥ ыйдарыгар ыһахтан үүтү, ыччат суоһуттан привеһи ылыыга үлэ коллективтарын, бииргини суосҕыһүүтэр ортоҕоругар социалистическай куотаҕаһыыны хаһаайыстыбаҕа да кодьүүстээхтик тэрийэр өбөҕөһүөхтээхтэр. Итиннэҕэ олгэйилэр республикаҕа таһаарбыт ынырыыларга сир ахсыы ыһыҥнык ойоҕуохтээх.

Оройуон промышленнай предприятиелара, хаһаайыстыбаннай, хааччыйар тэрилтэлэрэ ааспыт ыйдарга эрчи-дэхэй үлэлээһиннэрэ, производственнай былааннарын үлэ барыта көрүҥнэригэр толоруулара эмиэ ситиһиллибэтэ. Бородуукуоһаны батарыыга улахан хаалыы түүү тэрилтэлэригэр — «Якутсельстрой» трест уонна «Якутсовхозстрой» холбоһук тутар-таҥар учаастактарыгар тарыста. Бу коллективтар салалталара, партийнай тэрилтэлэрэ сыл саҕаланыаҕыттан былааннаах объектарга үлэһит күүһү толоруу сүүмэрдээн, сатабыллаахтык аттаран туруорбатылар, үлэ төрөөһүнэ уонна хаачыстыбатын кыайан тупсарбатылар.

Маҥнайгы сүһүөх партийнай тэрилтэлэр, быйыл ростовчаннар бачымиҥнарыгар хаалыыларга суох үлэлээһини тэрийиигэ үрдүкү партийнай органнар уураахтарын дьүүллэһэн кэккэ дьаһаллара болҕотэбиги курдук эрээрилэр, олор олоххо киирилэрин баччаагына диэри кыайан хаачыйбатылар. Онон кинилэр бэйэлэрин тэрийэр уонна иитэр үлэлэрин эссэ тэгүл критическайдык ырытан көрөллөрө уонна онтон сөптөөх түмүктэри оҥостоллоро наада.

Ударнай сыл бастакы ангара түмүктэнэрэ чугаһаата. Хаалбыт күннэргэ сир ахсыы социалистическай куотаҕаһыыны эссэ кохтоохтук тэрийэн үлэһиттэр айар активнэстарын салгыы үрдэтии, государственнай былааннары уонна сорудахтары халбаҥа суох толоруу хаачыйыы — партийнай тэрилтэлэр, хаһаайыстыбаннай салайааччылар ытык иэстэра.

Барыдойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САҤА ОЛОХ

ССКП ЧУРАПЧЫТААҔЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҔЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

Хаһыат 1931 сыл алтыныы ыйтан тахсар

№ 68 (5268) | 1979 сыл. Бэс ыйын 9 күнэ СУБУОТА | Сыаната 2 харчы.

Күнду хакас доҕотторбут, баһаалыста ыалдьыттаан!

Бэс ыйын 7 күнүгэр биһиги республикабытыгар Хакас литературатын күнүнэрэ үөрүүлээх быһыыга-майгыга саҕаланнылар.

Хакасскай автономнай уобалас литературатын уонна искусствотун маастардарыныын бастакы көрсүһүүлэр бырааттыы норуоттар итиҥнэ ыллыдьар литератураларын, искусстволарын дьыгынээх бырааһынньыгар кубулуйдулар. Хакас доҕотторбут хаһан баҕарар тиийдэхтэриниэ күүтүүлээх күнду ыалдьыттарынан буоллахтара.

Бүтүн биһиги оройуонумутугар Хакас литературатын күнэрэ кыттыылаахтарын баҕарбыт кэлэр.

Айар үлэһиттэр бөлөхтэрун ССКП Абаканнааҕы горкомун секретара, Хакасия делегациятын салайааччыта **Мария Терентьевна Кабелькова** баһылыыр.

Биһиэхэ ыалдьыттыылар: **Моисей Романович Баиков**—уобаластаабы радионан уонна телевидениетэ бэрэпиэссэтэлэ, ССРС Суруйааччыларын сойуһун чилиэнэ, **Геннадий Фалимонович Сысолятин** — поэт, тылбаасчыт, ССРС Суруйааччыларын сойуһун чилиэнэ, **Клара Ефимовна Сунчугашева** — Абаканнаа5 музыкальнай училищие преподавателэ, РСФСР культуратын үтүөлээх үлэһита, **Владимир Герасимович Чантыков**—Абаканнааҕы музыкальнай училищие преподавателэ, Тыва АССР культуратын үтүөлээх үлэһитэ, **Валентин Николаевич Парсаев**—Абаканнааҕы музыкальнай училищие преподавателэ.

Кинилэри Саха АССР народнай поэта, Саха сирин Суруйааччыларын сойуһун бырабыыланньатын председателин солбуйааччы **В. М. Новиков**—Күүнүк Уурастыырап, суруйааччы **И. Е. Федосеев** арыалдьыталлар.

Күнду ыалдьыттар, урут биллэриллибитин курдук, оройуон олоҕун уонна үлэтин кытта билсиһиэхтэрэ, олохтоох суруйааччылары, ааҕар ыарыаты кытта көрсүһүөхтэрэ, кыраайы үөрэтэр музейы көрүөхтэрэ, оройуоннааҕы Культура дьиэтигэр доҕордоһуу бэчэрэттэр кыттыахтара онно концерт туруоруохтара.

Сэрэмэн күннээх Хакасияттан ыалдьар ыалдьыттары Субуруускай аатынан совхоз үлэһит дьоно, ыччат-тара, тыа сирин общественнайа көрсүөхтэрэ. Онно эмиэ доҕордоһуу бэчэрэ тэриллиэҕэ.

Баһаалыста ыалдьыттаан, күнду Хакас доҕоттоорбут!

Дохсун тымныы үлэр ороо буйдыыгыттан,
Гордон бөрөлүү хабырыллар.
Хоарсаҥ, иэйэҕи, кыһаҕыттыыр
Хатыылаах лабаалыы, тиҥийэр
Тыс этэрбэскэ, сон сиэҕэр,
Тымныы, быыс бүлүн, сиэ биир
Гөлэс үүтүнэн, үрдүүк-үрдүүк
Уоскуур барыллаанныы, итиллэр

Николай ДОМОЖАКОВ
(Хакас поэта)

Т Ы М Н Ы Ы

Лоп каннигэр, уорубах күгүрдүү,
Арыамай көлөн, тымныы чиэ
Аал абылыннар эрэ,
Атах сыгынньаны соҕуттар.
Тыллаах киэр хэбэлий, эн

Оҕолорбун
Тыытыма, күттүрэн суоҕа,
Күүгүр эҥ.
Дьоҥу эн тоҕоттоору
Сордоҥоргун
Билэн, балаҕанэр күүгүгүттүн.
Гала күлэр, айыыһыттыы
Түспэт,
Хата иэдэһэ—уот сибэккэ.
Кырасый Сашам, бэл кини
Барыллыыт—
Кыратта турар хонуу эн биэкэ

Ф. СОФРОНОВ тылбааһа.

Онус пятилетка, төрдүс сыл

ҮЛЭ БАРЫ САЛААЛАРЫГАР ТЭТИМИ, ХААЧЫСТЫБАНЫ!

Былааннарын куоһардылар

Эриик Эристиин аатынан совхоз Хадаардааҕы отделениетин Кырыс фермата коллектива сыл бастаны биэс ыйыгар валовайбунан 536 центнер үүтү ылгэни ыан, графитын аһарда. Бииргини фуражнай ыһахтан үүтү ыһыы сорудаҕа эмиэ толоруулунна.

Коллектив бу көрдөрүүгэр ферма старшайа А. В. Софронова киллэрбит ылаата улахан. Александра Васильевна ыстык аҕыс ыйыгар хас бииргини ыһаттан 1105 кг үүтү ыган. Сыл саҕаланыаҕыттан бииргини фуражнай ыһахха тиэрдиллибит былааныан 85 кг-ыан куоһарын коллектив бастыҥ көрдөрүүнү ситистэ. Оныттаах ыаныыһыт ыам ыйыгар дылы ыһаллыы ыган ааҕа.

А. ГОТОВЦЕВА.

Бастакы гектардар

ХАТЫЛЫ. Г. Г. Кривошапкина салайааччылаах хортуоппуйу үүнээччилэр звенолара ылэрэ күнтэн Аана Алааһын блаһыатыгар хортуоппуй олордуутун саҕалаатылар.

Бу күнүгэр икки трактор хорутуутта, үс трактор олордуутта күргүөмнээх үлэ тэрилиннулар. Механизатордар сири тэнгастаһан, олордуу хаачыстыбатын үрдэтиигэ ураты болҕомтону уурааллар.

П. СОЛОВЬЕВ.

Паардааһын түмүктэннэ

Карл Маркс аатынан совхоз Мугудайдааҕы отделениетыгар саамай паардаһын кыалгас болдьоххо, үчүгэй хаачыстыбалаахтык мыыллыбыта.

Михаил Михайлович Абрамов отделение оҥоттахх, хаһыммары-сайыммары саамай ыарахан, саамай эппиэттээх үлэлэргэ анньар бастыҥ механизатора. Кини быйыл ыһыы ыраах сиртэн оту таһыыга үрдүк технарымалаахтык үлэлээбитэ.

Оттон Федор Федорович Попов эҕэрчи эрээри киэптэн хаалыыбат үлэһит. Ини чулуу трактористпаардаһыныгга саамай ыһыы комплектэн күн ахөрөбөкө тута турбуттара. Кинилэр бэс ыйын 4 күнүгэр Мүнүр Тиит. Куоллу уонна Атах баһыыналарыгар бирыта 193 гектар сири тиэрдэрэн, отделение былааныах хорутуутун бүтэрдилэр.

Е. ЕГОРОВ.

Бастаан иһэллэр

Олох-дьаһах комбинатын сыахтарын. бирагээлэрэ икки ардыларыгар тэнгатиллибит социалистическай куотаҕаһыыларыгар биллэн атах таҥаһын оҥорооччулар (бирагаалыыр коммунист Е. П. Новошицына) иитиннэ парикмахердар (звеньевой комсомолка Евдокия Новгородова) бастаан иһэллэр.

Атах таҥаһын оҥорооччулар биэс ыйдааҕы сорудахтарын ыраҥыыннаһыннэ 128,6, гектарын тиһигэ 111,6 бырайыам толоротоотулар. Оттон парикмахердар былааннарын 141,6 ыһыһыннаһыннэ толорон сыл аҕардааҕы социалистическай обөҕөтэлиистибэлэригэр бэлиитэҥнииттэ кирбиилэрин элэрэ биэ эрдэлээтилэр.

В. МАКАРОВ.

„СОЮЗ-34“ КӨТҮҮТЭ

1979 сыл бэс ыйын 6 күнүгэр Советскай Союзтан «Союз-34» пилота суох космическай хараабыл ыытылынна.

«Союз-34» хараабыл автономнай көтүүтүн программатыгар быйыл муус устарга «Союз-33» космическай хараабыл көтүүтүн кэмигэр оҥоһуллубут бэлиитээһиннэриэнэн сибээстээн ситэриллэн оҥоһуллубут чугасаһыннарар «корректируйдуур хамсатар установка үлэтин хонтуруолуур бараабэркэлээһин ыытыллыбыта. Хараабылы «Салют-6» станциятын кытары тиксиһиннэрии көрүлээр.

(ССТА).

НАБАРААДАНАН!

1978—1979 сс. ыстык кэмнэр общественнай суөһу аһалыгын таһыыга активнай кыттыыны ылбыталарын иһин автотранспортнай предприятиелар уонна Саха АССР Тыатын хаһаайыстыбатын министерствотын совхозтарын волиэтэлэрин бөлөрө Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Бочуотунай грамотатынан наҕараадаланна.

Наҕараадаламмыттар ортолоругар биһиги оройуоннан Карл Маркс аатынан совхоз автомобильнай волиэтигэ Федотов Николай Александрович баар.

Толорууну хонтуруоллааһын—тэрийэр үлэ тутааҕа

ПАРТИЙНАЙ ҮЛЭ ОПЫТЫН АТАСТАҺЫЫ ДЬОҺУННААХ ФОРМАТА

Быйыл олунньу 24 күнүгэр «Саҥа олох» хаһыакка «Толорууну хонтуруоллааһын—тэрийэр үлэ тутааҕа» диэн Эрилик Эристиин аатынан совхоз Хатыыстааҕы отделениетын партийнай тэрилтэтин секретара М. П. Филиппов ыстатыйатынан партийнай-тэрийэр үлэ биир саамай тутаах салаатыгар—уураахтар туолууларын тэрийиигэ уонна хонтуруоллааһыҥҥа хаһыатынан кэпсэтии, үлэ опытын атастаһыы саҕаламмыта.

Редакция бу кэпсээһиҥҥэ оройуон партийнай активыттан кыттыы ылла. Кэнники үс ыйга хаһыат страницаларыгар Карл Маркс аатынан совхоз парткомун секретара М. С. Сконечников «Активка тирэнэн», ССКП райкомун уочуот отделын сэбиэдиссэйэ Н. Н. Монастырев «Салайыы кэдьүүһүн быһаарар дьыала», Субуруускай аатынан совхоз Болтоҥотооҕу отделениетын партийнай тэрилтэтин секретара Т. В. Попова «Эппиэтинэһи, иитэбилин үрдэтиэххэ», «Сельхозтехника» холбоһугунааҕы партийнай тэрилтэ секретара И. Н. Кыылакитов «Чопчу дьаһаллартан чиэтэҕэ», «Чурапчы» совхоз парткомун секретара М. С. Леонтьева «Итэҕэстэртэн түмүк оҥоруохха», Карл Маркс аатынан совхоз Бахсытааҕы отделениетын партийнай тэрилтэтин секретара В. С. Лыткин «Кылаабынайа эппиэтинэс», Эрилик Эристиин аатынан совхоз Чакырдааҕы отделениетын партийнай тэрилтэтин секретара Е. А. Федотов «Элэ, түгү элбэтиигэ» диэн ыстатыйалара бэчээттэннэ, туруорууллубут боппуруоска бэйэлэрин санааларын, опыттарын атастаһан оройуоннааҕы партийнай тэрилтэ үлэтигэр сыаналаах көмө оҥоһуллунна.

Туруоруллар соруктары быһаарыыга ойуччулаахтык сыһыаннаһыыны, баар кыахтары сөптөөхтүк туһаныыны, бэлиэтээммит дьаһаллары олоххо киллэриигэ коммунистары, бары үлэһиттэри түмэ тардыыны Эрилик Эристиин аатынан уонна Карл Маркс аатынан совхозтар, олох-дьаһах комбината, Дириҥ орто оскуолатын партийнай тэрилтэлэрэ көрдөрөллөр.

Ол эрээри толорууну хонтуруоллааһыҥҥа уонна бэрэбиэркэлээһиҥҥэ үгүс партийнай тэрилтэлэр бэйэлэрин үлэлэрин ССКП Киин Комитета туруорар көрдөбүллэригэр сөп түбэспэт гына ыыталлар. Сорох партийнай тэрилтэлэр, хас биирдии уураах кэмигэр уонна бүүс-бүтүннүү толоруллуутун кыайан ситиспэттэр. Итини сэбэстээн биир боппуруоска икки-үс төгүл уураах ылыллыытын түбэлтэлэрэ билигин даҕаны аҕыйаҕа суохтар.

Государственнай былааннар, хаһаайыстыбаннай соруктар бириэмэтигэр толоруллубаттара сүрүннээн ылыллар уураахтар туолууларын тэрийии уонна хонтуруоллааһын мөлтөҕүнэн быһаарыллар. «Бииһиги бары уураахтарбыт үчүгэйдик тэлкуйдаммыт, чопчу түгэннэрэ дьаһалларынан чиниэтиллиэх тустаахтар. Хайа уонна ханнык боломтоҕо туту оҥоруллуохтааҕа, үлэ бу чопчу учаастагын ийэ ким быһаччы эппиэттиирэ, ким—эмиэ быһаччы—толорууну бэрэбиэркэлиирэ» диэн тайаарыс Л. И. Брежнев ССКП КК сэтинньитээҕи (1978 с.) Пленумугар оҥорбут ыйыыларынан халбаҥа суох салайтарар эбээһинэстээхпит.

Партийнай үлэ бу тутаах боппуруоһугар хаһыатынан кэпсэтиигэ кыттыбыт партийнай актив киллэрбит этиилэрин болҕомтоҕо ылан уонна бу салааҕа республика атын партийнай тэрилтэлэрин опыттарыгар олоҕуран ханнык быһаччы дьаһаллары олохтуохха нааданый?

Туох ханнык иннинэ, уураахтар быраайыактарын кичэллээхтик бэлэмнээһини ситиһиэххэ. Бу дьыалаҕа коммунистары, норуот хаһаайыстыбатын специалистарын, производство бастыҥнарын төһө кыалларынан киэҥник тардыахха. Быраайыактары туһааннаахтарга эрдэ билиһиннэриэххэ. Уураах уопсай тылынан буолбакка чопчу, толоруллар болдьоҕо уонна ким эппиэттиирэ хайаан да ыйыллан ылыллыахтаах.

Иккиһинэн, 1977 сыллаахха ССКП обкомун секретариата ааҕыллыбыт сүһүөх партийнай тэрилтэлэргэ уураахтар туолууларын бэрэбиэркэлээһинин уонна хонтуруоллааһыны тэрийии биримиэрийэ рекомендацията билэргиэнигэ. Бу докумуон бары партийнай тэрилтэлэргэ тэрдиллэн турар. Уураахтар толоруллууларын хонтуруоллааһын боппуруостарыгар итиниэн булгуччулаахтык салайтарыахха.

Үсүһүнэн, уураах туолуутун коммунистарга бириэмэтигэр иһитиннэрэн иһиэххэ, бу боппуруоска коммунистар, салайар кадрдар информацияларын, отчуоттарын истиини тэрийиэххэ. Итиннэ бииһиги уураахтар суолталарын үрдэтиэхтээхпит, кадрдары толорутас, дьиссипилиинэлээх буолууга иитиэхтээхпит.

Төрдүһүнэн, ылыллыбыт уураахтары үлэ коллективтарыгар бириэмэтигэр тиэрдии үчүгэй түмүгү биэрэр. Итиннэ партийнай уураахтары толоруута үлэһиттэр инициативаларын, эппиэтинэстэрин үрдэтии, коллективка партийнай сабыдыалы күүһүрдүү туруорууллубут соруктары толоруута бэлэм буолууну ситиһиллэр.

Бэсиһинэн, хас партийнай тэрилтэ ахсын уураахтар туолууларын хонтуруолугар анаммах сүрүннаабыт олохтуохха. Республика партийнай тэрилтэлэрин опыттарынан, партийнай комитеттаах эбэтэр бюролаах тэрилтэлэргэ уураах туолуутун хонтуруоллааһыҥҥа сыл устата үлэлиир комиссиялары тэрийэр улахан көмөлөөх.

Уураахтар туолууларын туруга парткомнар, партбюролар, секретардар отчуоттуур дакылааттарыгар биир сүрүн раздел быһыытынан киирэн ырытыллара наада. Толорууну хонтуруоллааһын уонна бэрэбиэркэлээһин — айымньылаах үлэ. Ис партийнай үлэ бу тыын боппуруоһун туһа кэпсэтии, опыты атастаһыы салгыы ыытыллыахтаах.

Толорууну тэрийиини, хонтуруоллааһыны уонна бэрэбиэркэлээһини ССКП XXV съеһин уонна ССКП КК сэтинньитээҕи (1978 с.) Пленумун көрдөбүллэригэр эппиэттиир гына туруоруу—партийнай тэрилтэлэр улахан суолталаах соруктара.

Э. МОНАСТЫРЕВ,
ССКП райкомун партийнай-тэрийэр үлэҕэ отделын сэбиэдиссэйэ.

РЕДАКЦИЯТТАН. Бу ыстатыйанан «Толорууну хонтуруоллааһын—тэрийэр үлэ тутааҕа» диэн темаҕа хаһыатынан кэпсэтиини түмүктүүбүт.

Хаһыат бу хампаанньатыгар кыттыбыт бары партийнай үлэһиттэргэ, активистарга истиҥник махтанабыт уонна оройуон партийнай тэрилтэлэрэ, бары коммунистара бу боппуруоһу куруутун болҕомто киинигэр туталларыгар, опыттарын салгыы атастаһа, байытыһа туралларыгар баҕарабыт.

КОРМОВОЙ КУЛЬТУРАЛАРЫ ЫҺЫЫГА СОРУКТАРБЫТ

Туорахтаах культуралары ыһыы түмүктэннэ. Аны уочараттаах соруктарбыт: халлыыста рассадатын хонууга көһөрүү, эрдэтээҕи наардааһын, сүөһү аһылыга буолар культуралар ыһыллар баһыыналарын хоруттуу, АВМ-ҥа анаан күөх массаны, турнепсы ыһыы уонна баһыыналары бүтэйдээһини ситэрии.

Быйыл Карл Маркс аатынан совхоз 500, субуруускайдар 354, эриликтэр 360 уонна «Чурапчы» совхоз 176 гектар сиргэ кормовой культуралары— подсолнечниги, турнепсы, зеленканы ыһыахтаахтар. Итии культуралар бары саҥа хоруттуута ыһыллаллар.

Оройуон үрдүнэн 80-ча гектарга, ол иһигэр Карл Маркс аатынан совхозка 25, Субуруускай аатынан совхозка 15, Эрилик Эристиин аатынан совхозка 25 уонна «Чурапчыга» 15 гектарга турнепс ыһыллыахтаах. Маннаха сиэмэ суперфосфаты кытта холбуу туһэриллиэхтээх. Ыһыы кэлгэс болдьохха ыытыллыахтаах.

Бу күннэргэ «Чурапчы» совхоз Арыылаабар 15 гектарга турнепс сиэмэтэ үчүгэй хаачыстыбалаахтык ыһыллыына, минеральнай уоҕурдуу киллэриллиннэ.

Оту мэккэлиир АВМ агрегаттары Субуруускай аатынан уонна Карл Маркс аатынан совхозтар хаһыс да сылын үлэлэтэллэр. Быйыл иккис агрегат Эрилик Эристиин аатынан совхозка эмиэ үлэлиэ. АВМ-ҥа анаан совхозтар 600 гектарга күөх массаны туһэриэхтээхтэр. Карл Маркс аатынан совхоз Одьулууҥҥа 199, Субуруускай аатынан совхоз Хатылыга 206, Эрилик Эристиин аатынан совхоз Хоптоҕоҕо 195 гектарга эбиэһин ыһыахтаахтар.

Күөх массаҕа анаан сиэмэни хас да болдьохха ыһыахтаахпыт. Болдьохтор икки ардылара нэдиэлэттэн ордуо суохтаах. Быйылгыттан ыла бурдугу сенажка анаан ыһыы кэҥэтиллэн иһиэхтээх. «Чурапчы» совхозка сенажка аналлаах ыһыыга былаан тириэрдиллибэтэбин үрдүнэн 182 гектары ыһыахтаахтар. Итии сүөһү аһылыгар мөлтөх базалаах бу совхозка улахан көмөлөөх буолуоҕа.

АВМ мэккэтигэр анаан ыһыы тиһэх уонна сенаж эбиэс сиэмэтин түһэрии болдьохторо—бэс ыйын үһүс декадата. Онон бу күннэргэ баһыыналары хоруттуу күрүөмнэхтиҥ ыытыллыахтаах, итии кэнниттэн сиэмэни түһэриэх иннинэ, биир-икки төгүл культивациялаһыах т а а х. Онон кормовой культуралар баһыыналара ордуттан наар курдук таҥастаныахтаахтар. Бу культураларга минеральнай уоҕурдуулары киллэрии булгуччулаах.

Оройуонҥа үс сиргэ—Төлөй Дириҥэр, Туолбукка уонна Бодурга—куолсүтүүлээх кормовой культуралар ыһыллыахтаахтар Олорго звеноводтарынан М. Н. Гоголев, М. М. Сидоров уонна И. И. Сергеев анаммыттара. Бу инициатива улахан кэскиллээх, бары отделениеларга олохтонуохтаах дьаһал.

Кормовой культуралары үөһээ этиллибит болдьоххо—бэс ыйын иккис, үһүс декадатыгар—ыһыы үүнээйи биологическай туругуттан уонна күн-дьыл усулуоҕуттан тутуллуктаах. Былырыын курдук, бииһиги оройуоммутугар сайын иккис аҥарыгар сөрүүн олоҕуга түһээччи. Итии кормовой культуралар үүнүүлэрин улахаммыт туругтар. Сайын иккис аҥарыгар үүммүт күөх ыһыы кэлэ күһүҥҥүгэ диэри күөҕүнэн чэлгийэн турар. Кини хаһан даҕаны ситэн-буһан куотар куттала суох. Онон бурдук хомуурун үлэлэрэ үмүрүйбүттэрин кэнниттэн күһүөрү оттооһун күөх массаны хомуйууга техниканы, үлэһити дэбигис туруорар кыахтыа биэрэр.

Түмүктээн эттэххэ, сүөһү аһылыгын базатын бөҕөргөтүүгэ быйыл кормовой культуралары ыһыы бастакы дьоһуннаах хардыытынан буолуоҕа.

В. ЕРМОЛАЕВ,
тыа хаһаайыстыбатын управлениетын кылаабынай агронома.

САРСЫН—ЧЭПЧЭКИ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ ҮЛЭҺИТТЭРИН КҮНЭ

БЕЛОРУССКАЙ ССР, Оршанскайдааҕы лен комбината—республика бырдьаҕас предприятиета.

Бу бодон производство одьас аныгылыы оборудованиеларынан сэбиэнинэ. Комбинат оҥорон таһаарар бородууксуйата Сэп бары муннуктарыгар, пан дойду 13 государстволарыгар тарҕанар.

СНИМОККА: тиһэс таҥа образецтарын айааччылар конструктор Н. Н. Матина (хаҥас диэки) уонна художник С. В. Лагачева.

Е. Козлоя фотота
ССТА фотохроникат

◆ Оскуола олоҕо

СЫННЬАЛАҤ УОННА ҮЛЭ ТЭРЭЭҺИНЭ

Үөрэх дьыла түмүктэнэн үөрэнээччилэр кыттыылаах сайыҥҥы сынньалаҥнарыгар үөрэ-көтө тарҕаспыттара аҕыйах хонно. Бииһиги корреспондеммыт сорох оскуолалар иитэр үлэҕэ завучтарыттан оҕо сайыҥҥы сынньалаҥын уонна үлэтин тэрийии туһунан ыйыталаһа сырытта.

Онуоха завучтар маннык эппиэттээтилэр.

Г. А. КУЗЬМИН, Дириҥ орто оскуолата:

—Сынньалаҥҥа, үлэҕэ тэрийии туһунан эссе да аныгытыйэ сылдьабыт. Ол ылаан барар балаһыанньа сүнньүнэн боллэр.

Начальнай кылаастартан 20-чэ үөрэнээччини оҕо площадкатыгар сырытын чарыахтаахпыт. Площадката ыйыттан, практиканнар салайааччыларынан, биология учуутала В. С. Романова салалтатынан уонча оҕо оскуола таһынааҕы учаастакка үлэлиэхтэрэ. Быйыл пионерскай лааҕыр Чакырга аһыллара былааннанар. Онно от сайын сайыҥҥы сынньалаҥнарыгар уонча үөрэнээччи барарга көрдөһүүлээхтэр. Бу күннэртэн 10 үөрэнээччи хортуоппуй звенотугар үлэлэрин саҕалаатылар. Кинилэри агроном Е. Н. Алексеева салайар. Совхоз салайааччыта буолан биэрдэҕинэ эмиэ уонча оҕо кирпииччэ үскээһиннигэр киириэхтэрэ.

Үгэс быһыытынан, элбэх үөрэнээччи сүөһү көрүүтүгэр уонна от хомуурутугар кыттыахтара. Аҕыс кэһиллээх ньирэй көрөр звено тэриллиэ. Бөһөмө, Бырама, Лаампа, Мэлдьэхси фермаларыгар маассыыстары, бостууктарынан, арыы сыаҕын үлэһиттэринэн 30-ча үөрэнээччи тахсара көрүллээ. Сүүрбэттэн тахса уол уонна кыыс от хомуурутугар үлэ уонна сынньалаҥ лааҕырынан хабыллыа. Онтон уратылар үөрэнээччилэрбит учаастак звенотугар сылдьан оттоһуохтара.

М. Н. СЛЕПЦОВА, Чурапчы орто оскуолата:

—Быйыл бииһиги VII—X кылаастар үөрэнээччилэрин барыларын туһалаах үлэнэн хабар соруктаахпыт. Онтон V—VI кылаастар 30 бырыһыаннара тэрээһиннээх сынньалаҥынан, үлэнэн хабыллыаҕа. Бу, биллэн турар, кыра. Итиннэххэ профсоюзнай пионерскай лааҕыр суоҕа сүрүн биричиинэнэн буолла. Начальнай кылаастартан 30 үөрэнээччи от ыйын 1 күнүттэн оҕо площадкатыгар сынньалаҥа. Республикатааҕы уонна совхозтардааҕы пионерскай лааҕырдарга аҕыйах оҕону ыытыахпыт. Оскуолабытыгар капитальнай өрөмүөҥҥэ учуутал К. К. Пермяков салалтатынан 20-ча үөрэнээччи үлэлиэҕэ.

Оскуола лесничествота тэриллиэхтээх. Онно 12 пионер кыттыахтаах. Итиччэ тэгэ сорох кыргыттар вожатайдары солбуйуохтаахтар. Бииһигиттэн 30-ча үөрэнээччи оройуон киинин тыы тэрилтэлэригэр үлэлиэхтэрэ. Оскуола таһынааҕы учаастакка 7 звено бостуук сылдьар.

Тыа хаһаайыстыбатын үлэлэригэр бииһиги үөрэнээччилэрбит эмиэ күүскэ кэмэ буолуохтара. Ол эрэ ри Субуруускай аатынан совхоз салалтата от хомуурутугар биэрэр оҕолорбутун хайдах туһаналарын быһаарбата. Мындаҕаайыга үлэ уонна сынньалаҥ лааҕырыгар 25 үөрэнээччини ыытыахпыт. Итиниэ тэгэ пионерскай сыыстыттан сылдьар 30-ча үөрэнээччи миэстэҕэ туһалаах үлэнэн дьарыктаныахтара.

Бу күннэрдээҕи ааҕан көрүүнэн, оскуола үөрэнээччилэрин 62,3 бырыһыаннара тэрээһиннээх сынньалаҥҥа, туһалаах үлэҕэ тардыллыахтара.

М. И. ХОЮТАНОВА, Мугудай орто оскуолата:

—Оҕо сайыҥҥы сынньалаҥын, үлэтин туһунан боппуруос педсоветка анаан-минээн көрүллүбүтэ, былаан оҥоһуллубута.

Үрдүкү кылаастар үөрэнээччилэрэ производствоҕа кыттыахтара. Сиэ эмиэ ааспыт сылларга курдук, учуутал И. С. Захаров салайааччылаах үлэ уонна сынньалаҥ лааҕыра тэриллиэҕэ. Лааҕырга 25 оҕо киирэрэ быһаарылынна. Аммаҕа Саһыл Сыһыы диэн сиргэ базаланан олоруохтара. Совхоз тэрийдэҕинэ, 25 үөрэнээччи күрүө тутуутугар бармахтаах этэ. Оттуур звеноларга 30-ча оҕо сылдьыаҕа. Салайааччыта кэһүнээтинэ. 15 оҕолоох кирпиичэ үктүүр звено үлэҕэ туруннуо. Оҕу таһынан биир звено оскуола таһынааҕы учаастакка оҕуруот астарын, үүнээйилэри көрүө-харайыа.

Элбэх үөрэнээччи маассыыстары солбуйуоҕа. Холобур, Төлөй Дириҥин икки, Мугудай үс сайылыктарыгар VII—IX кылаастары бүтэрбит кыргыттар үлэлиэхтэрэ. Итиниэ тэгэ сорохтор ньирэй көрүөхтэрэ, бостууктуохтара.

ЫЧЧАТ УОННА СОКУОН
ОБЩЕСТВЕННАЙ ОТДЕЛ ТАҺААРЫЫТА
№3(38)

БУРУЙУ ОҤОРУУ ТӨРҮӨТЭ

Биһиэхэ эйэдэҕэс үлэһиттэрэ чиэһинэйдик, бэрээдэктээхтик үлэлииллэр, үөрэнэллэр, олороллор. Сылтан сыл аҕыйах буруйу оҥоруу ааҕыллар. Ол эрээри, кистэл буолбатах, билигин даҕаны буруйу оҥоруу түбэлтэлэрэ тахса тураллар. Ону утары охсуһууга административнай органнар, общественность күүстэрин түмэллэр.

Административнай органнар сорук гына буруйданы тутан хааайыы, киниэхэ сөптөөх накаастабыл миэрэтин туттуу эрэ буолбатах. Буруй оҥоһуллубут биричиинэтин быһаарыы уонна ону туоратыыга дьулуһуу—социалистическай органнар биир сүрүн үлэлэрэ.

Оройуоҥҥа буруйу оҥоруу үксэ арыгылааһыттан таһаарыллар. Ол курдук, күлүгээнниэһин 97, халааһын 75, киһини өлөрүү 70-75 бырыһыана итирик эбэтэр холуочук дьон оҥоһуллар.

Ол эрээри буруйу оҥоруу төрүөтэ итиинэн эрэ бүппэт. Ылан көрүөҕүҥ биир холобуру. 1978 сыл кулун тутар 24 күнүгэр киэһэ 11 чаас саҕана ыччаттар Адамов, Слепцов, Аржаков, Кардашевскай уонна Филиппов буоланн (киниэхэр Аржаков эрэ арыгы иһиит этэ) оройуоннааҕы Культура дьиэтин таһыгар ааһан иһэр Хатылы орто оскуолатын үөрэ-нээччилэрин саба түһэн уччуутаалларын уонна уолаттары эккирэтэ сылдьан кырбаабыттара. Дьэ итини туох диэххэ сөбүй? Үөһээ ахтыллыбыт уолаттар өйдөөх хаайыыларынан сылдьыан аҕа киһини, ону баһан учууталы кырбаабыттара, оҕолору куттаабыттара туохтан төрүөттээҕий? Ааһан испит оҕолор кинилэргэ туох да куһаҕаны оҥорботохтор. Очиҕуна тоҕо итя буруй оҥоһуллуона? Сваизестиһэ кэмигэр буруйдаахтар сэйэдэрэ ону чопчу быһаарбатахтара. Оттон, дьыалаҕы сиһилии үөрэттэххэ, ити эдэр, олох суолугар саҥа үктэнэн эрэр оҕолор дьону-сэргэни, общественнай ытыктаабат буола улаатыттара дьиэкэ. Ол иһин кинилэр бэйэлэрин дьонтон үрдүктүк тутта сатаан бэрээдэги кэһэннии таһаарбыттар. Манна, тиһэҕэр тиийэн, кинилэри кытта кэмигэр сөптөөх иитэр-өйдөтөр үлэ ыытыллыбатаҕа көстөр. Биир өттүттэн төрөппүттэрэ, атын өттүттэн оскуола, үлэлиир коллективтарын салалтата, комсомольскай тэрилтэлэрэ ити ыччаттары иитиигэ сэтэ дьаһактаммататахтара быһаарыллыбыта. Аржаков, Филиппов Кардашевскай коммунальнай предприятиелар уонна тупсаран оҥоруу комбинатыгар үлэлии сылдьан ити буруйу оҥорбуттара. Комбинат салалтата уонна общественнай тэрилтэлэрэ кинилэри кытта туох да үлэни ыыппатахтар. Оттон төрөппүттэрэ уолаттар хайа сылдьалларын, кими кытта бодоруһалларын интэриэһиирээбэт дьон буолан биэрбиттэр.

Оҕону иитии—олус эппиэттээх уонна уустук боппуруос. Ол эрээри, кыһанан, ылынан дьарыктаннахха, кыаллар дьыала. Оҕолорутар киһалар, кинилэри күннэтэ иитэр-өйдөтөр дьон оҕолоро хаһан даҕаны туора суолга үктэммэттэр. Оттон оҕо кыра эрдэҕиттэн бэйэтэ талбытынан, көрүүтэ-харайыыта суох сырыттаҕына кинилэр бэрээдэктээх, чиэһинэй киһи тахсара уустук. Онуук түбэлтэҕэ ыччат буруйу оҥороро саарбаҕа суох.

Оҕо кыра эрдэҕиттэн дьону-сэргэни, государство бас билиитин ытыктыыр, көнө суобастаах киһи буола улаатарыгар төрөппүттэр, общественнай тэрилтэлэр, оскуола уонна үлэлиир тэрилтэлэрин салайааччылара улахан оруоллаахтар, сирэй эппиэтэ сүгэллэр.

Оччоҕо буруйу оҥоруу дьиҥ төрүөтэ кэһиллэ бэйэтигэр, киһи өйүгэр-санаатыгар, иитиллиитигэр сытар. Күүстээх идейнай, моральнай-волевой позициялаах киһи хаһан даҕаны буруйу-сэмэни оҥорбот, ол былыр-былыргыттан үчүгэйдик биллэр.

Л. ДИОДОРОВ,
оройуоннааҕы прокуратура следователэ,
II кылаастаах юрист.

Техника сырыытыгар—МУҤУТУУР СЭРЭҔИ

Оройуон шофердарын, тракторыстарын уонна чааһынай транспортнай средстволаах дьон ортолоругар государственнай автоинспекция итиэнэ общественность күүстэринэн үгүс өрүттээх иитэр-өйдөтөр, сэрэтэр үлэ ыытыллар. Ол түмүгэр ордук шофердар суолунан сылдьыы быраабылаларын кэһиилэрэ, дэҥ-оһол тахсыыта кэнники сылларга биллэрдик аччаатылыына.

Ити эрээри бу дьылаҕа билигин даҕаны итэҕэс элбэх дьиэргэ тиийэбит. Госавтоинспекция үлэһиттэрэ бу бэс ыйга 200-тэн тахса водитель араас кэрүүгэһэх кэһиилэри оҥороон тутуллубуулар. Кинилэртэн 47-лэрэ итирик туруктаах транспорт ыытыы иһин быраактара былыттылар. Сорохтор атын административнай миэрэлэргэ тардыллыбыттар.

Суолунан сылдьыы быраабылаларын ордук үгүстүк «Сельхозтехника» холбоһугун, Карл Маркс аатынан, Субуруускай уонна Эриляк Эристиин ааттарынан совхоздар механизатордара кэһиилэр. Субуруускайтан 8, «Сельхозтехникаттан» уонна Карл Маркс аатынан совхозтан 6-лыы, Эриликтэн 4 киһи итирик сылдьан транспорту ыытан түбэстилэр.

Аналлаах оборудованиета суох транспортка дьону тиэйии, кабинаҕа, мотоциклга көрүллэриттэн таһынан элбэх пассажиры олордуу, трактор прицебигэр дьону тиэйии курдук кутталлаах түбэлтэлэр эмиэ регистрацияланнылар. Итинтэн туһааннаах хаһаайыстыбаннай салайааччылар сөптөөх түмүктэри оҥостуох тустаахтар. Холобур, муус устар 27 күнүгэр Карл Маркс аатынан совхоз Бахсытлааҕы отделениетын тракториһа Протодьяконов И. Ф. трактор прицебигэр төлөрү оскуола үөрэнээччилэрин тиэйэн айаннаан иһэн прицебин эргэтэр элбэх оҕо олорор кутталлаах түгэни үөскэтэ сылдьыбыта атыттарга уруок буолуохтаах.

Быйыл техническэй көрүү түмүгүнэн оройуон үрдүнэн транспорт техническэй балаһыэ 58,2 бырыһыаныгар тэҥнэстэ, оттон ааспыт сыллардааҕы техническэй көрүүгэ эти көрдөрүү республика үрдүнэн 74 бырыһыан буолбута. Техника коммунальнай предприятиелар уонна тупсаран оҥоруу комбинатыгар, «Якутмелиоводстрой» ПМК-гар, профтехучилищеҕа, электросеть ордук куһаҕан туруктаах.

Тэрилтэлэргэ техниканы көрөр-харайар база үһа оҥоһуллуо мелтэх, онон биир сиргэ турууоруу кыаллыбат. Сабыгыгы кэмигэ техниканы механизатордар талбыт сирдэригэр туруораһ, хоптуруола суох сүүрдэр чаҕылара сүөккэ оҥоһуллаллар.

Чааһынай транспордаах дьон суол быраабылаларын кэһиилэрэ тахса турар. Госавтоинспекциянан регистрацияламматах, нүөмэрэ суох автомашиналаах, мотоциклынан правата суох сылдьыы иһин элбэх киһи административнай миэрэҕэ тардылыынна.

Быйыл чааһынай автомашиналары уонна мотоцикллары техническэй көрүү бэс ыйын 20 күнүттэн балаҕан ыйын 30 күнүгэр диэри ыытыллар. Итиниэхэ туһааннаах граждааннар, сельсоветтар исполкомнара эрдэттэн бэлэмнэниллэрэ ирдэнэллэр.

Суолу көрөр-истэр тэрилтэлэр, ону тэҥэ коммунальнай предприятиелар уонна тупсаран оҥоруу комбината суоллары итиэннэ уулуссалары көннөрүүгэ күүскэ ыытыахтаах, суол бэлиэлэрин туруоруу тэрийэх тустаахтар.

Транспорт бары көрүүгүнэн суолга сылдьыы быраабылаларын тутуһууга, бу дьыалаҕа ордук сэрэхтээх буолууга—бүттүүмнүт бэлэмнэтиэх!

Н. АТЛАСОВ,
оройуон старшай госавтоинспектора.

● *СУУТ СААЛАТЫТТАН*

Кэһэйбэккэ, иккистээн...

Иустинов Федор 22 эрэ саастаах, тоҕус кылаас үөрэхтээх эдэр киһи. Эмиэ уол советскай олох үйэтүгэр үөскээн бэйэтин таһаарылаах үлэтинэн, үтүө майгытынан – сигналтыын дьону-сэргэтин ортотугар үчүгэйдик сылдьыахтаах, дьолун-соргутун бэйэтин иилитинэн уһаныахтаах этэ. Киһи ол дьолун, иинини кэскилин айдаан-саннан көрбөккө тоҕо тутан, үйэтин-саатын тухары эрэйин ыһалҕаны аҕырдэһэргэ тиийдэ...

Федор уон аһыһын туолан олох үөһүгэр үктэнэн бэрээдэги, сокуону тутуһар иһин адьас атынник өйдөөбүтэ. «Бэйэм баспын бэйэм билиэбин, хайдах баҕарар, таптаабыппынан сылдьарым көҥүл. сокуону иһиэм ситтим, дьону кытта тэҥ быраантаахым» диэн саныабыта. Дьиҥэр, сокуоннай саайын сиипит киһи өссө улахан эппиэтинэстээҕин, советскай олох бары көрдөбүллэрин толоруохтааҕын, сокуон иннигэр бэйэтэ эппиэттээхтэрин уонна туох да чэпчэтиитэ суох дьону кытта тэҥ накаастабылы ылыахтаах сын туһунан киһи толкуйдаан көрбөтөҕө. Сокуону тууллааҕа атыран тубэһиэх арыт дэлиэс-былаас дайбаан, халы-маарга былыылаан барбыта.

Итирэн баран гостиницаҕа—оройуон ыалдьыттара тохтуур сирдэригэр тиийэн айдаарбыта, көрүдүөр устун түгү да аахсыбакка, буойууну истибэккэ көҥүл хаамыталлабыта, матарылын тылын «мэнэ(ии)ититэ». Сотору буолаат милиция үлэһитэ кэлбитигэр Иустинов өссө кыыһыран, бэппүрүөктэһэ турбута: «Тугу да оҥорботоҕум, тоҕо эһиги кэлиэнитт?» диэбитэ. ойгон сатаабыттарын истибэтэҕэ.

Ис дьыала органын үлэһитэ—былаас представителэ. Киһи бэрээдэги кэһэччиини, буруйу оҥорооччуну булгуччу бохсор эбээһинэстээх, олоҕун да кэрэйбэккэ туран күлүгээни тутуохтаах. Былаас представителин быһыытынан киһи үөҕүллүө даҕаны, утарылаһыныарын даҕаны суох-таах.

тах. Ону бэлэ-билэ Иустинов кинини араастаан үөхпүтэ, барсыыары өрөлөспүтэ.

Иустинов ис дьыала отделын үлэһиттэрин үөхпүтүн, кииһилэргэ утарылаһыытын иһин холуобунай эппиэккэ тардыллыбыта. Ол эрээри, урут сууттамматаҕа учуоттанан, биир сыл устата хаайыыга түбэһэн баран, эдэриһэнэ ити бал-дьыбо усулуобунай миэрэ-тэ солбуллан, норуот хаһаайыстыбатыгар булгуччулаах үлэтигэр ыытыллыбыта.

1977 сыл күһүнүгэр булгуччулаах үлэтэн дойдутугар кэлэн плем-холбоһукка шоферунан киирбитэ.

Буруйданан кэһэйэн, өйдөнөн кэлбит киһи быһыытынан бэрээдэктээхтик сылдьыахтааҕа, үтүө суобастаахтык үлэлиэхтээҕэ. Суох. Иустинов оннук суолга турбатаҕа, ыаһаа түһэн «абырыыр» аһын кытта доҕордоһутунан барбыта. Үлэ дьиссиплинэтин кэһэн, үлэтигэр эппиэтинэһэ суох сыһыаннаһан эмиэ «таһыыраҕа» быраһыллыыны иллэ атын тэрилтэҕэ бароары сылдьан арыгылаан автовокзалга кэлэн айдаарбыта. Сысоев Романы кытта иһэспит, онтон интернат-оскуолаҕа Оконешников Владимирга хоно тахсан иһэн өссө арыгылаабыт уонна түбэспэнээргэ тиийбит. Онно быстах үлэһиттэр олорор дьиэлэригэр киирэн эмиэ арыгылаабыт, убайа Диодоров Иван итирэн кочегардыы тахсыбатаҕын иһин быстах кэлэ сылдьар киһини: «Эн тахсан кочегардаа» диэн тойомсуйбут. Анараатыгыта: «Бэйэҥ таҕыс» диэбитигэр кыыһыран турбуттар. Онтон онно олорор икки киһини кырбаабыт, араастаан үөхпүт, иһити-хомуоһу алдьаппыт. Ол иһин—общественнай бэрээдэги киһини кырбаһыыннаах кэспитин иһин РСФСР ХК 206 ыстатыйатын II чааһынан иккистээн буруйу оҥорон эппиэккэ тардыллыбыт.

Гражданин Иустинов дьыалата народнай суукка көрүллүбүтүгэр киһи: «Буруйбун билинэбин, аҕаһаабыппын, көннөрүнүөм» диэн куотуна сатаата.

Ол эрээри киһи туох да биричиинэтэ суох дьону киирэн кырбаан, общественнай бэрээдэги кэспитин иһин ордук харса суох күлүгээнниэстибэни оҥорууга икки сыл болдьохтоох күүһүрдүллүбүт режимнээх колония хаайыытыгар бириигэбэрдээннэ.

Киһи итирэ сылдьан дьону үөҕүүтэ, араастаан ыйыланнааһына, кырбааһына, атын дьоннору мэһэйдээһинэ, общественнай бэрээдэги куруубайдык кэһиитэ советскай государствоҕа улахан буруйу оҥоруунан буолар.

М. ДАНИЛОВ.

Итириктээһин иһин эппиэтинэс

Уулусса устун итирик киһи тэмтэкэйдии сылдьарын, онуманы үөхсэрин көрөөччүлэр суох буолбатахтар. Итиннэ киһиэхэ дружинник эбэтэр милиционер кэллэҕинэ, «аһыыкыбас сүрэхтээхтэр» көстө түһээччилэр: «Киһи киһи да тыытааччыта суох! Кыратык испит, ол бэйэтин дьылата буоллаҕа дии»,—диэн көмүскэһээччилэр.

Суох, ити бэйэ личнэй дьыалата буолбатах. Уулуссаҕа итирик сылдьыы общественнай утары быһыы буолар. «Итириктээһини уонна алкоголизмы утары охсуһууну күүһүрдэр дьаһаллар тустарынан» РСФСР Верховнай Советын Президиумун 1972 сыл бэс ыйын 19 күнүнээҕи Ыйааҕа (итиирик ыйаах-тар бары союзнай республикаларга эмиэ таһаарыллыбыттара) уулуссаларга, подъездарга, стадионнарга, скверлэргэ, паркаларга уонна да атын общественнай миэстэлэргэ арыгыны иһиигэ, ону тэҥэ киһи достоинствотын кириттэн уонна общественнай миэстэлэргэ итирэн баран сылдьыыга эппиэтинэһин ыйытары олохтуур.

Милиция органын начальнигэ эбэтэр киһи солбуйааччыта буруйдааҕы 3 солкуобайтан 10 солкуобайга диэри ыстарааптыыр быраантаах, оттон ити түбэлтэ биир сыл иһигэр иккиһин хатыланнаҕына 10 солкуобайтан 30 солкуобайга диэри ыстараантыыр. Ити туһунан ыстарааптаммыт киһи үлэлиир тэрилтэтигэр, үөрэнэр эбэтэр олорор сиригэр биллэриллэр. Итириктиир дьоннору общественнай сэмэ эмиэ оҥоһуллуохтаах: сынньалаҥ дьиэлэригэр эбэтэр санаторийдарга путевкалары, үлэтигэр бириэмийэлэри биэрии сороҕо, араат бараата да быһыллыахтаах, олорор дьиэни ылыахтаах учуоттан көһөрүөххэ да сөп.

Общественнай миэстэлэргэ 16-ларыгар диэри саастаах оҕолор итирэн баран сылдьар буоллахтарына, кинилэр төрөппүттэрэ эбэтэр төрөппүттэрин солбуйар дьон мэктиэлэрэ ыстарааптыыр буолуохтаахтар. Холобур, РСФСР Холуобунай Кодексын 206 ыстатыйатын III чааһыгар олоҕуран, буруйдааһын 7 сылга диэри көрүү биһиэн кэйиэйгэ ууруута тэйиэһиэн сөп.

Уулуссаларга уонна атын общественнай сирдэргэ олус итирэн баран сылдьар дьоннор тутуллан ис дьыала отделынааҕы аналлаах медицинскэй учреждениеҕа—медицинскэй вытрезвителга илдьиллиэхтээхтэр. Ити общественнай бэрээдэги харыстааһыны, ону тэҥэ итириктэр тустарыгар (кинилэр массыынаҕа баттэ-тэрэ эбэтэр төрөппүттэрин солбуйар дьон ыстарааптыыр буолуохтаахтар.

Оскотун итирэн баран бэрээдэги кэһии, онон общественноһы ытыктаабат быһыы таһсыыта күлүгээннээһиннэр аҕыллар уонна гылахтарын, тоҥон хаалыахтарын сөп) эмиэ оҥоһуллуохтаах.

Вытрезвителга оҥоһуллубут өлө иһин (таайы иҥалыы, медицинскэй көмөнү оҥоруу, утуйар таҥаһа биэрии) олохтоммут тарифынан төлөбүр ылыллар. Төлөөһүнтэн ыкааастаныы түбэлтэтигэр киммиллибит суума хамнастан уонна пенсияттан тутулуохтаах эбэтэр буруйдаах үбүттэн-малыттан дьабыллыахтаах. Өссө сэлэһэ ситэ илик оҕо медвытрезвителгэ түбэстэҕинэ уонна толуур хамнаһа суох буоллаҕына, оччоҕо киниэхэ оҥоһуллубут өлө иһин төрөппүттэр эбэтэр төрөппүттэрин солбуйааччылар төлүүллэр.

Нэһилиэнньэлээх пууннарга, вытрезвителлэр суох сирдэригэр итирик дьону милицияҕа илдьэллэр уонна иһирбитэ ааһыар диэри туталлар.

Ю. ИВАНОВ,
юридическэй наука кандидата.

Туристическай сезон саҕаланна

Тыа хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин профсоюһун райкомугар Прибалтика устун поездканан айанга 15 туристическай путевка кэлэн совхозтар рабочайдара, специалистара уонна сулууспалаахтара көрүх-сынналлаах айанга турдулар. Киһилэр этиилэрдэн совхозтар республикалар столицаларыгар Таллиҥҥа, Вильнюска, Ригаҕа, о. д. а. куораттарыгар итиэннэ революция биһигэ герой-куорат Ленинградка сылдьыахтара.

Ити айанга аасыыт сайыныгы от хомуурутар үлэ уонна сылгылаһыг лааҕарын иистээччилэрэ Мугудайтан И. Г. Попов, Кытаанахтан Н. Н. Миронов уонна совхозтардааҕы профсоюз местком сэбиэтэ социалистическай куоталаһыыларын ыйыллыахтара. Мугудайдааҕы местком председателэ А. В. Захаров бэйэтэ путевканан бардылар.

Настанниктар дьоһунун сынньалан, эбэтэр биһиги тэрээн кэлэн барии, эмиэ уруккубут курдук, үлэ уонна сынньалан лааҕарын салайан общественнай сүөһүгэ дэлэгэй айылгыта бэлэммэһигэ активнайдык кыттыахпыт диэн санааларын эттилэр.

Ити курдук быйылгы туристическай сезонга биһиги рабочайдарбыт уонна специалистарбыт Ийэ дойду тэбэр сүрэҕэр Москваҕа, герой-куораттарга, ну нучча улуу поэта А. С. Пушкин төрөөбүтэ 180 сыла туолуутунан сибээстээн кини олорбут уонна үлэлээбит миэстэлэригэр, Арменияҕа, Грузияҕа уонна Черный муораҕа тиийтэлиэхтэрэ.

Сайынгы мэччирэҥ түөрт ыйыгар үүт таһаарыытыгар механизатордар күрэхтэһиилэригэр кыайыылаахтара Москва туристическай биллата күүтэр. Онуоха бастаабыт үс механизатор бэсхо путевканы ылар чинэстэниэхтэрэ.

Сорох рабочайдар уонна сулууспалаахтар бэйэлэ гин сынньалар кэмнэригэр Лена өстүөлбаларыгар өрүһүнэн устуохтара.

М. РОМАНОВА.

«Киһи бары өттүнэн кэрэ буолуохтаах» диэн темаҕа диспут буолара эрдэттэн биллэриллэн, программата кэстүүлээх миэстэҕэ ыйанна. Сиэр-майгы тематыгар анаммыт кинофильмнэрга, коллективнай сылдьыылар тэрилиннэр.

Ычаакка олох түһүгин өйдөбүлүн иитэргэ, биһигиги ычахпат бастыҥ өрүттэрин билиһиннэрэр, кэрэҕэ, үчүгэйгэ тардыһыыны күүһүрдэр сыаллаах диспуту 12 №-дээх СПТУ эстетикаҕа преподавателэ Е. М. Иванова салайан ыытта. Онно 100-тэн тахса ычахпат сырытта. Учууталлар Л. А. Иванова, И. Н. Бугаев, производственнай үөрэхтээһин маастардара Т. А. Сыромятникова, К. В. Анисимов, СПТУ үөрэнээччилэрэ Е. Неустроева, Н. Кузьмин, иккиэннэ Л. Колесова уо. д. а. идеал диэн тугуй, биһигиги ычахпат үтүө уонна илэҕэс өрүттэрин, киһи тас көрүҥүттэн дууһатын быһаарыы, характеры уларытыы тустарынан санааларын атастастылар.

Диспут кыттыылаахтара «Мин тактыыр киһим хайдах буолуохтааҕый?» диэн темаҕа СПТУ үөрэнээччилэрин сочинениеларыттан ааҕыыны интэриэһиргээн иһиттилэр.

Киһи мээлэн кэрэҕэ тардыһар. Дьон олоҕун маралык кэмнэр истиҥ сыһыан киһи ис дууһатын кэрэтин көрдөһүлүүр. Оттон сорох уолаттар, кыргыттар дьиэ олус холустук тылларын, табах тардалларын, арыгы иһэлэрин кыһ кэрэхсийэ. Ол дьону-сэргэни хомотор эрэ.

Кыыс тутта-хапта сылдьыыта хайан баҕарар ис иһирбэх, сиэрдээх буолуох тааҕа. Ол эрээри үлэҕэ эрэ буолбакка, үөрэххэ, дьиэҕэ, общественнай миэстэлэргэ—барытыгар бүрүүктэнэн сылдьар, уолаттары үтүктэн холустук туттар кыргыттары көрөбүт. Ити киһилэри киэргэппэт. Сорох уолаттар сиэри таһынан уһун баттахтаах, табах, арыгы сыттаах сылдьаллар, эр киһиэхэ быһаарыылаах характердара суох. Итиннэк итэҕэстэри, өскө дьингээхтик ылынар буоллахха, киһи бэйэтэ туоратыан сөп.

Үгүстэр этиилэрин таптал туһунан боппуруоска аһаҕастык уонна суотталлаах көрсүүлэрин, буолуохха сөп, оттон суоттаныынан таптал суох, онон ол төлөрү дьолу биэрбэт диэн биир санааҕа кэлиилэр.

Элэр саас иккистээн эргийбэт. Оттон олоххо маастэтэн элэр сааска булууйохха, онуоха таба идеаллаах буолуохха наада. Идеал—бу күүтүү, эрэнии, киһилэн кэрэ бэйэтиниэйи-майгы иним эрэйии. Үчүгэй ис харатыныыр, дьиҥ олоххо сылыллыбыт идеал киһини ураас туһатынан дьайыылартаан араастаныннар. Элэр киһи идеалын киһи күннэтэ бодоруһар этэһэ быһаарар. Диспут кыттыылаахтара киэҥ кэпсэтии ылахан мөккүөр кэпсиэттэ итиниэн түмүгэ кэллилэр.

Маннык диспуттарга ычахтар бэркэ сэргэхсийэн түмэстиллэр. Онон ычахпат олох, сиэр-майгы туһунан таба, дьэҥкэ өйдөбүлү үөскэтэргэ киһилэр улахан суолталаахтар.

Г. КАЖЕНКИНА.

Одьулуун.

ЫЧЧАТ СЭРГИИР БОППУРУОҺУН ТУЛА

БИҺИЭХЭ ЭППИЭТТИИЛЛЭР

«Саҥа олох» быйылгы 51 №-гэр Е. Егасов «Дьаһал ылыллыбыт кууттэбит» диэн критическэй суругар Субуруускай аатынан совхоз Хатылытааҕы отделениэтин Нөху үрэҕэр кыстаан турбут тыһаҕастарын туруктара мөлтөҕө ыйыллыбыта.

Ити суругга совхоз партком секретара Е. Е. Ефимов «Нөхүгэ кыстаабыт сүөһүлэртэн биир тыһаҕас тэриэрү өлбүтүн, атыттар саас Хатылыга таһаарыллан субан сүөһүнү көрөр ветеринар комиссиянан орто туруктаах туттарыллыбыттарын» туһунан биллэрдэ.

БЫЫБАР ААСТА—ПРОБЛЕМАЛАР ТУОРАТЫЛЛЫБАТЫЛАР

Бэс ыйын 3 уонна 4 күннэригэр Италияҕа болдьох иннинэ—кэлиннии сэттэ сыл үсүһүн—парламентскай быыбар ыытыллыта (конституция биһикыттанан парламент болдьуонпатын болдьохо биэс сыл). Ол түмүктэрин ырытыах иннинэ Италияҕа быыбардар тоҕо субу-субу буолалларый, бу дойдуга бастаанаан правительственнай кризис, түөрэккэй ис быһыы-майгы тугунан быһаарыллаарый?

Ити боппуруостары быһаарар туһугар соторутааҕыта буолбут событиелары өйдөөн көрүөххэ. Бэйэтин кэккэтигэр 1,8 мөл. чилиэннээх компартия авторитета кэлиҥҥи сылларга халбаҥа суох үүнэ, ИКП—капиталистическай дойдуларга баар коммунистическай партиялартан бөдөҥнөрө. Киһи үлэһиттэр эрэ буолбакка, ыһыллыаннэ орто араҥатыгар эмиэ улахан сөбүлэһиилээх. Кэлиҥҥи сыллардааҕы быыбардар көрдөрбүттэринэн, коммунистар иһин итальянецтар үс гыммыт биирдэрин кырата куоластыыр.

Ол тыһан баран сэрии кэнниттэн сылларга бутүүнүүтүгэр правительство христианскай - демократическай—бөдөҥ буржуазнай —партия представителлэриттэн тэриллэр, онон дойдута политическай күүстэр дэлигиэх хабааннаһылларыгар сөп түбэспэт. ХДП үйэн кэмнээх хаһаайыннааһына кэскэ бочугунааах проблемалары үөскэппиттэ уонна сытыыргыта. Олортон мээлэн ыассабай үлэтэ суох буолуута, дойду соҕуруу оройуоннара хаппаан иһиилэрин, үүнэ-тэһиинэ суох инфляцияны уонна сыана маралаһыыта чорботон бэлэмниэххэ сөп. Итальянскай общественностьа ордук ультра-уҥа уонна аһара хаҥас элементэр террорлуур дьайыыларын тиһигэ быстыбат дьаҕына дэлэлсиннэр. Ити дьайыылартан бөдөҥнөрүнэ быйыл саас ХДП биллиилээх деятелин Альдо Моро—ы—итальянскай общество дириҥ кризистэн тахсар суолун хаҥас күүстэри, ол иһигэр коммунистары, кытары бииргэ үлэлээһини биэрбэт дьиҥ биирдэн өй-дүүр-санаар буржуазнай деятеллэртэн биирдэстэрин өлөрүү буолар.

Ол тыһан баран Моро өлбүтүн кэнниттэн ХДП сабылтатыгар уҥа кынат, бэйэлэрин партияларын былааска монополиятын хайыык да сыананан харыстаан хааладарарга баҕарар деятеллэр баһыйбыттара. Киһилэр биһигиги быйылга-майгыга ИКП-ны утары оҕсуһуохтааҕар ИКП-та суох лаҕаны Италияҕы салайар кыахтара суоҕун өйдүөхтэрин баҕарбыттара.

Бөдөҥ буржуазия былааска олорор представителлэрэ өксөн уҥуорлааһылар аһаҕас сөбүлэһиннэриэн (соторутааҕыта ХДП политическай секретара Дзаккаьинин «сүбэлэһэ» АХШ-тар бара сылдьыбыта түбэсэннэ буолбатах) болдьох иннинэ саҥа быыбар диэки хайысхаһы ылбыттара. Киһилэр онон бэйэлэрин позицияларын күүһүрдэргэ уонна дойду дьылҕатын быһаарыыга кыттартан олох туоратар гына ИКП-ны өксөн биэрэргэ суоттаммыттара.

Ити эрээри, быыбар түмүктэрэ көрдөрбүттэрин курдук, киһилэр ити сыалларын кыайан ситиспэттилэр. Итэҕэйээччилэри ХДП иһин куоластырга ыҥырбыт католическай таҥара дьиэтэ активнайдык кыттыбыт коммунистическай утары массабай хампаанньата ыытыллыбытын үрдүнэн христианскай-демократтар парламеҥҥа быйылгы представительств лирын кээспэттилэр. Оттон коммунистар бэйэлэрин позицияларын сүүһүнэн ойууна хаалларбылар уонна уруккутун курдук, Италия суолтатынан иккис политическай партиятынан буолаллар. Киһилэр иһин быыбардааччылар үс гыммыт биирдэрин кэриҥэ куоластаата. Социалистар бэйэлэрин позицияларын тутан хааллылар. Быыбарга итальянскай социальнай хамсааһын—национальнай уҥа күүстэр неофашистскай партия өссө төгүл хоттордо.

Онон быыбар Италияҕа политическай күүстэр хабааннаһыыларыгар ханнык да биллэр-кестэр хамсаабыны киллэрбэтэ диэххэ сөп.

Уһаан-тэнийэн барбыт кризиһи туоратарга, дол гутар проблемалары туоратарга коммунистар ис быыбар иннинэ ыйбыт суох-соҕотох дьиҥнээх суолларын эрэ хаалла. Ол—ИКП-ны киллэрэн туран, сүрүн демократическай партиялар бары кыттар правительстволарын тэрийии. Компартияны аахайбат буолуу, кинини дойдуну салайыыттан, нациины бүтүннүү долгутар боппуруостары быһаарыыттан туоратарга салгыы соруну үөскээбит маралан проблемалар өссө ордук сытыырхайыыларыгар, итальянскай общество кризиһа өссө ордук дириҥээһинигэр эрэ тиэрдиэх этэ.

В. СЕРОВ. (ССТА).

Экраҥҥа саҥа фильм

„ЧЕРНАЯ БЕРЕЗА"

Бэс ыйын 10—11 күннэригэр «Маарыкчаан» кинотеатрга «Беларусьфильм» киностудия тыруорбут' кэтиҥ экраннаах, өҥнөөх, икки сериялаах «Черная береза» диэн фильмэ көрдөрүллэр.

Бу—Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии бары ыарахан сүкнүт көлүөнэ туһунан сэһэн.

Хартыына бастакы ахара олоччу кэриэтэ сэрии бүтэһиннэҕэттэн фашистскай талабырдьыттартан Мингскэй куораты босхолооһун күнүгэр диэри событиелэры хабарын үрдүнэн ахардас сэрии туһунан буолбатах. Кини, туох-хааннын иннинэ, биһиги кыайыыбытым уонна дойду уруттаатин ахнага турууттун хааччыйбыт советскай дьон үрдүк нравственнай киэсуохэрин көрдөрөр.

—Сэрии кэнигэр Ийэ дойду туһугар ыкканын, киһи иннигэр иэс чувствота киһи түс интэриэһин барытын эбэтэр үксүн кулуктэбиттэрэ. Онтон эһээлээ олох кэлбитэ, киһи тэг бэйэтин олоҕо эмиэ бэйэтин быраабыгар киирбитэ. Ол сылларга сэрииттэн сэбдэстээх төһөлөөх дириҥ драмалар тоскээбиттэрэй! Сэрии кэннинэҕи уонунан сылардааҕы дьон сүрэхтэригэр көрсүн быһыылара, норуот хаһаайыстыбатын чолуорэр түһэриниэ эрэ буолбакка, киһилэр бэйэлэрин элэгэллээбит дууһаларын өрүттүттүгэр күүһүрдүү буолуулупарыгар буолар диэн өйдөбүн,—диир бу саҥа үлэтин туһунан туруорааччы-режиссер Виталий Четвериков.

Оттон фильм сүрүн геройун оонньообут Е. Болтановаатынан театр артиһа Евгений Марельских:

Андрей оруолун толорорбор мин ардыгар төһөлөөнү тулуйуохха уонна, дуоһа иастыйбакка, киһи бэйэбыкан буолуохха соҕун дьахтаргабытым,—диэн этэр.

Хаана үөрэнэ барыахха

ТОЛОРУ ТУҺАНЫАХХА

Кэлиҥҥи сылларга Саха АССР Үөрэҕин министерстибатын дьаһалыгар киирбит элэр специалистар 70—75 бырыһыаннара тыа сирин оскуолаларыгар ыыталлар. Норуот үөрэҕириитин органнара тыа оскуолаларын үрдүк үөрэхтээх учууталларынан хааччыйыыга,—кадрдар уларыйыыларын - таһаайыннарын аҕыйатыыга болҕомто улахан ыыталлар.

Ол эрээри тыа сирин оскуолаларыгар IV—X кылаастар учууталларын үөрэхтэрин таһыма куораттардааҕар намыһах. Тыа оскуолаларын учууталлара 85,9 бырыһыаннара үрдүк үөрэхтээх эбит буоллахтарына, куоракка ити сыыппара 94 - кэ тиийэр.

Ити байыаки оройуонну тутар ордук сыһыаннаах. Ичигэс сэбиэстэн кэлин сылларга тыа сириттэн орор ычаттары педагогическай үрдүк үөрэх заведениеларыгар конкурсу таһынан ылыы практикаланар. Ол эрээри былааҥ сыл ахсын туолбат. Ол оскуолалар администрациялара выпускниктары педвузтарга ыытыыга болҕомтоор үлэлэн мөлтөхтүк дьарыктаналларын көрдөрөр.

Конкурсу таһынан үөрэххэ аттестаттарыгар орто сыаналара «4»-тэн итэҕэһэ суох выпускниктар ыытыллыахтаахтар. Онон оскуолалар администрациялара «Конкурсу таһынан үөрэххэ ылыы туһунан балаҕыныанньа» бу кэрчу тутуһуохтаахтар.

Быйыл Свердловскайдааҕы, А. И. Герцен аатынан Ленинградтааҕы, Новосибирскайдааҕы, Иркутскайдааҕы, о. д. а. пединститутарга конкурсу таһынан үөрэххэ ылыы тыллар.

Конкурсу таһынан үөрэххэ ычахтары ылыыга болҕомтону ууруохха.

В. НЕУСТРОЕВ,
районо сэбиэдиссэйэ.

Редактор **А. Е. ЧИЧИГИНАРОВ.**

БИҺИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700, Чурапчы с., Карл Маркс уул., 12, ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор—21-395, отделлар—21-495, уопсай—21-505.

«Саҥа олох» («Новая жизнь») — орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов Якутской АССР.

Индекс 60849. Газета выходит по вторникам, четвергам и субботам на якутском языке. Объем 1 усл. печ. лист. ЧУРАПЧИНСКАЯ РАЙОННАЯ ТИПОГРАФИЯ с. Чурапча, ул. Карла Маркса 12. Тираж 3065.

№ ЗАКАЗА 68.